

## О „ТАЈНАМА“ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ – АНАЛИЗА НОВОПРЕДЛОЖЕНИХ РЕШЕЊА

*Апстракт:* Септембра 2024. године, објављен је Нацрт Закона о изменама и допунама Кривичног законика. Поједине одредбе су изазвале доста полемике у стручној и лаичкој јавности, иако да је до сада усвојен само незнатан број предложених решења, а најављен је наставак јавне расправе поводом осталих. У том „остатаку“ су и кривична дела у вези са заштитом тајности података и других тајни. Фокус овог рада ће бити на анализи кривичног дела одавања тајности података („нови“ чл. 316 КЗ) у погледу којег је предложено пребацивање из казних одредаба Закона о тајности података у Кривични законик. Последице, овај трансфер ићи ће и брисање постојећих „тајни“ из кривичних дела одавања државне, службене и војне тајне. Примарна анализа ће бити посвећена разматрању адекватности оваквог решења будући да оно има одређене састановности јединствености јавној поретку, али и захтева за усклађивањем са међународним прописима у овој области. Поред тога, предмет обраде ће бити и чл. 141 КЗ којим се и формално именује поjam професионалне тајне, а законски опис додатно прецизира. У мањој мери ће то бити случај и са кривичним делом шпијунаже (чл. 315 КЗ). Указаћемо на предности, али и недоследности ових амандмана, будући да су предлагу закону „промакле“ одређене правно-техничке интервенције, нарочито у домену њених облика у конституцији „новог“ чл. 316 и постојеће, овим предлозима неважној чл. 321 КЗ (шешка дела против уставног уређења и безбедности Србије).

**Кључне речи:** тајни податак, тајност, одавање, професионална тајна, шпијунажа.

---

\* Доценткиња, Универзитет у Београду – Факултет безбедности, ORCID: 0009-0007-6324-487X, [jovana.banovic@fb.bg.ac.rs](mailto:jovana.banovic@fb.bg.ac.rs).

## 1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

„Тајне још увек нису чуда“, записао је Гете, указујући на танку линију између непознатог и неоткривеног. Речју, само зато што нешто не разумемо или је скривено, не значи да је натприродно или чудесно. Остављајући по страни филозофска, књижевна или уметничка поимања, тајне су, дакле, нешто стварно постојеће, опипљиво; могу се сазнати, открити; њима се може помоћи или нашкодити неке итд. Отуда је основни предмет разматрања овог рада њихова кривичноправна заштита, са фокусом на предлоге измена Кривичног законика из септембра 2024. године.<sup>1</sup>

Важећи Кривични законик – КЗ,<sup>2</sup> штити тајност кроз неколицину инкриминација. КЗ нарочито познаје четири „именоване“ тајне: државну (чл. 316 КЗ), службену (чл. 369 КЗ), војну (чл. 415 КЗ) и пословну тајну (чл. 240 КЗ)<sup>3</sup> и једну „неименовану“ из чл. 141 КЗ (неовлашћено откривање тајне). Поред тога, тајност се штити кривичним делима повреде тајности писма и других пошиљки (чл. 142 КЗ) и шпијунаже (чл. 315 КЗ).

1 Нацрт закона о изменама и допунама Кривичног законика, <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>, 10. април 2025. године (у даљем тексту: Нацрт КЗ).

Основа за писање овог рада је претходно објављен рад: J. Banović, "Classified Data and Criminal Law – A Need for Certain Changes?", *Conference proceedings – Investigating and Proving Contemporary Forms of Crime: Scientific Approaches, "Archibald Reiss Days"*, University of Criminal Investigation and Police Studies Belgrade – November 2024, 14/2024, 344–356. У њему су обрађене тренутно важеће одредбе КЗ о државним, службеним и војним тајнама, па им, као таквим, неће бити посвећена већа пажња у овом раду. Са друге стране, како се о предложеним изменама КЗ расправљало након предаје цитираног чланка, анализа тајних података који ће их, у случају усвајања заменити, ће у овом раду практично бити допунска и комплементарна.

2 *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024.

3 Иако пословна тајна није предмет овог рада, интересантно је указати на једну (прошлу) везу са оним што је у ствари материја Закона о тајности података. Наиме, раније важећи Закон о заштити пословне тајне, *Службени гласник РС*, бр. 72/11, у чл. 4 ст. 4 познавао је „пословну тајну која садржи податак од интереса за Републику Србију“ и која се сматра тајним податком и штити по одредбама закона којим се уређује тајност података. Разлог за прописивање ове мешовите, својеврсне „пословно-државне тајне“ се налазио у потреби за превазилажењем правне празнине у овој области, премда је овакво решење било спорно. Вид. Г. Матић, „Практични аспекти примене Закона о тајности података из 2009. године“, *Примена Закона о тајности података 10 најзначајнијих џрејрека* (ур. С. Гајин, Г. Матић), Организација за европску безбедност и сарадњу – Мисија ОЕБС-а у Србији, 2014, Београд, 17, фн. 7. То је, на концу, условило брисање овакве конструкције у новом Закону о заштити пословне тајне, *Службени гласник РС*, бр. 53/2021.

Више о пословној тајни уопште: М. Милошевић, *Кривично право – посебни део: изабране инкриминације за студије наука безбедности*, Универзитет у Београду – Факултет безбедности, Београд, 2022, 126–133; Ј. Бановић „Казнено-правна димензија пословне тајне у светлу новог Закона о заштити пословне

Нацртом КЗ<sup>4</sup> је предвиђена замена чл. 316 важећег КЗ кривичним делом одавања тајности података (који постаје „нови“ чл. 316 КЗ). Ово дело је само условно ново, јер већ постоји у казним одредбама Закона о тајности података – ЗТП.<sup>5</sup> Последице, овај трансфер прати и брисање постојећих „тајни“ тј. кривичних дела одавања државне, службене и војне тајне. Примарна анализа ће бити посвећена разматрању адекватности оваквог решења будући да оно има оправдање са становишта јединствености правног поретка, али и захтева за усклађивањем са међународним прописима у овој области. Поред тога, предмет обраде ће бити и чл. 141 КЗ због тога што и формално уводи појам професионалне тајне, а законски опис додатно прецизира. С тим у вези ћемо се осврнути и на однос према професионалној тајни у адвокатури. У мањој мери ћемо се посветити и изменама у погледу кривичног дела шпијунаже с обзиром на то да ти предлози нису обимни и резултат су усклађивања са унутрашњим и међународним регулативима.

Ове одредбе несумњиво доприносе јачању нормативне заштите података и тајности уопште што представља нужност савременог доба. Поред предности новопредложених измена, указаћемо и на поједине недостатке амандмана, будући да су предлагачу закона (опет) „промакле“ одређене правно-техничке интервенције, нарочито у домену тежих облика у констелацији „новог“ чл. 316 и постојећег, овим предлозима нетакнутог чл. 321 КЗ (тешка дела против уставног уређења и безбедности Србије). Биће отворена и одређена питања граница „професионалног“ у професионалној тајни.

\*

Већ на самом почетку неопходно је ставити једну оgradu. Јавна расправа поводом измена Кривичног законика, као и Законика о кривичном поступку, одржана је током октобра месеца 2024. године. С обзиром на велики број коментара и предлога стручне јавности, Министарство правде је у консултацијама са Европском комисијом донело одлуку да се јавна расправа настави и током 2025. године.<sup>6</sup> У тренутку писања овог рада наставак на изменама није реализован и упитно је да ли ће и када ове измене ући у даљу процедуру. Макар у постојећем облику. Но, имајући у виду потребу и,

---

тајне“, *Савремени проблеми правног система Србије – Прилози пројекту 2022.* (ур. М. Живковић, М. Лукић Радовић), Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2023, 259–276.

4 С обзиром на то да су у погледу кривичних дела која су предмет овог рада предложене „замене“ релевантних чланова другом садржином, то ћемо приликом означавања користити бројеве чланова из текста КЗ, а не Нацрта о изменама и допунама КЗ, уз јасно наглашавање да ли је реч о тренутно важећим одредбама КЗ или о предложеним изменама из Нацрта КЗ које претендују да буду „будуће“.

5 *Службени гласник РС*, бр. 104/2009.

6 Наставак јавне расправе о изменама и допунама КЗ-а и ЗКП-а, <https://www.mpravde.gov.rs/sr/vest/44912/nastavak-javne-rasprave-o-izmenama-i-dopunama-kz-a-i-zkp-a.php>, 10. април 2025. године.

можемо рећи – неспорност предложених решења која су предмет анализе, сматрамо оправданим упуштање у такво проматрање.

## 2. ОСНОВНЕ ПОСТАВКЕ

### 2.1. О разлозима за измене

У званичном образложењу Нацрта КЗ наведено је да је дело одавања тајних података у потпуности усклађено са Одлуком Савета о безбедносним правилима за заштиту поверљивих информација ЕУ (2013/488/EU)<sup>7</sup>. Исти разлози су дати и када је у питању кривично дело шпијунаже уз једно указивање да „ова одлука дефинише правила за заштиту класификованих информација које су од кључног значаја за безбедност Европске уније и њених чланица и како би се обезбедила ефикасна заштита поверљивих информација и спречило њихово неовлашћено откривање”<sup>8</sup>. У принципу, наведена Одлука је превасходно имплементирана кроз ЗТП, а непосреднију везу са кривичноправним одредбама црпи из чл. 5 Одлуке којим је регулисано управљање безбедносним ризицима. Наиме, њиме је, између осталог предвиђено да мере заштите поверљивих информација Европске уније (у даљем тексту: ЕУ) током њиховог важења морају бити прикладне њиховом нивоу безбедности, облику и обиму података или материјала, локацији и изградњи објеката у којима се налазе поверљиви подаци ЕУ и локално процењеној претњи од злонамерних и/или криминалних активности, укључујући шпијунажу, саботажу и тероризам. Према томе, српски законодавац је у те мере уврстио, или још боље – задржао, и кривичноправну заштиту. Кажемо „задржао“, јер тајне као правом заштићене вредности у домаћем систему нису нешто ново, као уосталом ни њихова кривичноправна заштита. Штавише, тајност се првобитно штитила кривичноправним механизмима и то већ крајем 19. и почетком 20. века, да би се први прописи којима се регулишу тзв. безбедносни аспекти јавили средином 20. века и они се сматрају својеврсним зачетком опште регулативе о тајности.<sup>9</sup>

Законом о тајности података успоставља се целовит систем за категоризацију и обележавање поверљивих података, који се примењује у свим државним органима. Од када је ЗТП усвојен као примарни закон у области заштите тајности, појавила се потреба за редефинисањем „тајни“ и у Кривичном

7 Council Decision of 23 September 2013 on the Security rules for protecting EU Classified Information (2013/488/EU), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02013D0488-20210701>, 10. април 2025. године. Ова Одлука је мењана 2014, 2019 и 2021. године, а предмет измена су била или термилошка усклађивања назива степена тајности из пратећих прилога, или промене/допуне адреса националних тела надлежних за спровођење одредаба у вези са тајним подацима. У Србији је то Канцеларија Савета за националну безбедност и заштиту тајних података.

8 Нацрт КЗ, *op. cit.*

9 Н. Ковачевић, „Државна тајна – еволуција правног уређења заштите тајности података“, *Војно дело*, 4/2024, 20–28. О „наслеђеном стању“, вид. и: Г. Матић, *op. cit.*, 16.

законнику који би био јединствен основ за санкционисање најтежих повреда. Један од главних разлога за то је постојање два различита кривичноправна режима заштите тајних података – један пре 2009. године, а други након доношења ЗТП. Наиме, пре доношења ЗТП 2009. године, КЗ је био једини закон који је предвиђао кривичноправну заштиту података означених различитим степенима тајности. Након 2009. године, без ових усклађивања суочавамо се са паралелним постојањем суштински истих кривичних дела. Ове измене су, по слову званичног образложења Нацрта КЗ, одлагане због нерешених кривичних предмета у вези са откривањем државне, војне и службене тајне, као и због потребе за доношењем додатних подзаконских аката за примену ЗТП. Како су ти предмети сада окончани, потребни подзаконски акти донети,<sup>10</sup> а државни органи успоставили нови систем поступања са тајним подацима, и закон је „сазрео“ за ове измене.

На ову потребу се и раније оправдано указивало у доктрини.<sup>11</sup> Преносење кривичног дела из чл. 98 ЗТП у Кривични законик је у складу и са природом законика који униформно и системски уређује једну област, тј. врсту релација у односном праву, те, по правилу, обухвата сва кривична дела. Тај захтев се неретко не може потпуно реализовати, па између осталог

10 То су следећи подзаконски прописи: Уредба о обрасцима безбедносних упитника, *Службени гласник РС*, бр. 30/10; Уредба о садржини, облику и начину достављања сертификата за приступ тајним подацима, *Службени гласник РС*, бр. 54/10; Уредба о садржини, облику и начину вођења евиденција за приступ тајним подацима, *Службени гласник РС*, бр. 89/10; Уредба о начину и поступку означавања тајности података, односно докумената, *Службени гласник РС*, бр. 8/11; Уредба о посебним мерама заштите тајних података у информационо-телекомуникационим системима, *Службени гласник РС*, бр. 53/11; Уредба о посебним мерама надзора над поступањем са тајним подацима, *Службени гласник РС*, бр. 90/11; Уредба о посебним мерама физичко-техничке заштите тајних података, *Службени гласник РС*, бр. 97/11; Уредба о ближим критеријумима за одређивање степена тајности "ДРЖАВНА ТАЈНА" и "СТРОГО ПОВЕРЉИВО", *Службени гласник РС*, бр. 46/13; Уредба о посебним мерама заштите тајних података које се односе на утврђивање испуњености организационих и техничких услова по основу уговорног односа, *Службени гласник РС*, бр. 63/13; Уредба о ближим критеријумима за одређивање степена тајности "ПОВЕРЉИВО" и "ИНТЕРНО" у Безбедносно-информативној агенцији, *Службени гласник РС*, бр. 70/13; Уредба о ближим критеријумима за одређивање степена тајности "ПОВЕРЉИВО" и "ИНТЕРНО" у Канцеларији Савета за националну безбедност и заштиту тајних података, *Службени гласник РС*, бр. 86/13; Уредба о ближим критеријумима за одређивање степена тајности "ПОВЕРЉИВО" и "ИНТЕРНО" у Министарству одбране, *Службени гласник РС*, бр. 66/14; Уредба о ближим критеријумима за одређивање степена тајности "ПОВЕРЉИВО" и "ИНТЕРНО" у Министарству унутрашњих послова, *Службени гласник РС*, бр. 105/13; Уредба о ближим критеријумима за одређивање степена тајности "ПОВЕРЉИВО" и "ИНТЕРНО" у органима јавне власти, *Службени гласник РС*, бр. 79/14; Правилник о службеној легитимацији и начину рада лица овлашћених за вршење надзора, *Службени гласник РС*, бр. 85/13, 71/14.

11 Н. Ковачевић, М. Милошевић, „Заштита тајних података у дигиталној форми – безбедносни и кривичноправни аспекти“, *Безбеднось*, 1/2022, 99–103; J. Banović, *op. cit.*, 2024, 354.

није случај ни код нас јер је одређени број кривичних дела прописан унутар казних одредаба споредног кривичног законодавства. Надаље, она је усклађена и са чл. 194 Устава Републике Србије – Устав,<sup>12</sup> којим се, у контексту уставности и законитости прописује да је правни поредак земље јединствен. Штавише, на јединственост се гледа и кроз призму поделе власти, јер Устав у чл. 4 садржи (не случајно) истоветну одредбу. Однос чл. 4 и 194 Устава није предмет овог рада иако отвара велики простор за расправу. У контексту наше теме је, пак, неспоран и одговара ономе што је, у крајњој линији, утврдио Уставни суд када је нашао да „правни поредак одражава своје јединство регулисањем друштвених односа тако што се обезбеђује да сви акти и све норме које га чине буду у складу и да дејствују у истом правцу, испуњавајући одговарајућу друштвену функцију – заштиту основних права и интереса појединаца, са једне стране, односно друштва као целине, са друге стране“.<sup>13</sup> Било како било, овакво усклађивање ЗТП и КЗ је и одраз конзистентности (права као система непротивречних правних прописа) и кохерентности (права које тежи истим, међусобно усклађеним циљевима).<sup>14</sup>

Када је у питању образложење у вези са чл. 141 КЗ, у Нацрту КЗ се наводи да су предметне измене усмерене на заштиту професионалне тајне, те да им је сврха неопходно прецизирање у циљу заштите поверења које имају грађани у поједине професије (адвокат, јавни бележник, јавни извршитељ, лекар и друго лице). Као додатни аргумент се наводи и заштита личних података.<sup>15</sup> С обзиром на природу овог дела и првенствено групни заштитни објект, сматрамо да је реч о ваљаним предлозима којима се доприноси укупности заштите личних права, јер се чини да је потреба давања одговора на изазове данашњице свеprisутна. Поред тога, овим кривичним делом се једина до сада неименована тајна именује према делатностима које обављају потенцијални извршиоци овог кривичног дела.

## 2.2. Кратак термилошки осврт

Предложене измене су оправдане и са језичког становишта. Наиме, у литератури се указује да развијенији системи уместо „државне тајне“ (*state secret*), све више користе синтагму „тајни подаци“ (*classified data*).<sup>16</sup> Она је у сваком случају свеобухватнија и на трагу обједињенијег регулисања ове материје. Уосталом, такав приступ је заузет и у документима Европске уније, па ово означавање има значај и на плану усклађивања домаћих прописа са тековинама ЕУ.

12 Службени гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021.

13 Одлука Уставног суда, ПУз-17/2011 од 23. маја 2013.

14 Г. Дајовић, *Основи правној расуђивања*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2023, 159.

15 Нацрт КЗ, *op. cit.*

16 I. I. L. Gál, “The Protection of the State Secret in the Legal History of Europe”, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 2/2022, 587.

Ипак, и опредељење за овакву језичку конструкцију може бити спорно. Тако, приликом избора најадекватнијег термина ваља имати у виду и његову природу. Отуда поједини аутори предлажу разматрање синтагме „тајности информација“ и истичу да се тајност односи на информације одређеног случаја, појаве, лица или предмета и сагледава се у целокупном контексту, а не кроз изоловане елементе. Подаци се, напротив, третирају појединачно, „за себе“. Као додатни аргумент Андоновић и Јовановић указују и на домашај и природу информација од јавног значаја у вези са тајним подацима.<sup>17</sup> Ту „повезницу“ чини чл. 8 ст. 1 ЗТП кроз „вагање“ на релацији „интерес земље vs. приступ информацијама од јавног значаја“.<sup>18</sup> Чини се, ипак, да је опредељење за „тајне податке“ ваљаније, прецизније, кривичном праву прикладније и у духу међународних аката са којима је неопходно ићи „у корак“.

Са друге стране, и формално увођење тј. именовање професионалне тајне одговара суштини ове инкриминације. Она своје место има у традицији континенталног правног система у контексту каквог привилегованог односа професионалца и странке (адвокат–клијент, лекар–пацијент, јавни бележник–учесник у поступку).<sup>19</sup> Осим тога, овај појам је и раније, као неспоран, нашао своје место у другим законима.<sup>20</sup>

### 3. ОДАВАЊЕ ТАЈНИХ ПОДАТАКА

#### 3.1. „Трансфер“ и поједине материјалноправне и процесноправне последице

Ово кривично дело представља досадашњи чл. 98 Закона о тајности података и према Нацрту КЗ је предложено његово пребацивање у Кривични

- 17 С. Андоновић, З. Јовановић, „Врсте информација и података у јавном праву Републике Србије“, *Зашићени подаци о личности у Србији – зборник радова* (ур. С. Андоновић, Д. Прља, А. Дилигенски), Институт за упоредно право, Београд, 2020, 42.
- 18 Чл. 8 ст. 1 ЗТП гласи: као тајни податак може одредити податак од интереса за Републику Србију чијим би откривањем неовлашћеном лицу настала штета, ако је потреба заштите интереса Републике Србије претежнија од интереса за слободан приступ информацијама од јавног значаја.
- 19 D. Van Gerven, „Professional secrecy in Europe“, *Professional Secrecy of Lawyers in Europe* (Compiled by The Bar of Brussels), Cambridge University Press, New York, 2013, 2.
- 20 То су нпр. Законик о кривичном поступку – ЗКП, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС; Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма – ЗСПНФТ, *Службени гласник РС*, бр. 113/2017, 91/2019, 153/2020, 92/2023, 94/2024 и 19/2025; Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја – ЗСПИЈЗ, *Службени гласник РС*, бр. 120/04, 54/07, 104/09, 36/10, 105/21; Закон о условима за обављање психолошке делатности – ЗУОПД, *Службени гласник РС*, бр. 25/96, 101/05 – др. закон.

законик где би заменило кривична дела одавања тајни и то: државне, службене и војне. Последишно, уколико би овакво решење било усвојено, дошло би до брисања чл. 369 и 415 КЗ, а чл. 316 КЗ би био потпуно замењен овим делом. Другим речима, уместо државне, службене и војне тајне као предмета извршења кривичних дела, то постају тајни подаци.<sup>21</sup> У том смислу можемо рећи да је и групни заштитни сведен „само“ на уставно уређење и безбедност земље, будући да службена дужност и војска „отпадају“. То, наравно, не значи да ове вредности неће бити заштићене предметним кривичним делом, а што ћемо видети у даљој анализи законског описа овог кривичног дела. Поред тога, вреди нагласити да ово кривично дело у ЗТП нема законски назив, док би у складу са одредбама предложених новела било именовано према предмету извршења, а то су тајни подаци.

Према чл. 25 Закона о уређењу судова – ЗУС,<sup>22</sup> виши суд суди у првом степену за кривична дела: против Војске Србије (дакле, и када се ради о одавању војне тајне), одавање службене тајне, одавање државне тајне, кривичног дела прописаног законом који уређује тајност података (што је важећи чл. 98 ЗТП). Иако би у случају усвајања измена предвиђених Нацртом КЗ надлежност вишег суда била неспорна, било би неопходно извршити и одговарајућа легислативно-техничка усклађивања са ЗУС заменом наведених дела кривичним делом одавање тајних података које би постало „нови“ чл. 316 КЗ.

### 3.2. Тајни подаци као објект радње кривичног дела

Дефиниција тајних података је такође предмет предложених измена и КЗ је до сада није познавао. Барем не на нивоу значењског уопштавања.<sup>23</sup> У будућем чл. 112 ст. 36 КЗ тајни податак се дефинише као „податак који је законом, другим прописом или одлуком надлежног органа донесеном у складу са законом, одређен и означен степеном тајности „државна тајна“, „строга поверљиво“, „поверљиво“ или „интерно“, а чијим би откривањем неовлашћеном лицу настала штета по територијални интегритет и сувереност,

21 О критеријумима подела тајни као објекта заштите, више у: I. Bodrožić, M. Milošević, "Secret as an object of Criminal law protection in the Republic of Serbia", *The-matic Conference Proceedings of International Significance / Ethology, Phenomenology and Trends of Contemporary Crime – Archibald Reiss Days*, 12/2022, 95.

22 *Службени гласник РС*, бр. 10/2023.

23 Најприближнију дефиницију тајних података (а не посебне службене, државне или војне тајне) садржи још увек важећи чл. 315 ст. 6 КЗ који тајним сматра оне војне, економске или службене податке или документе који су законом, другим прописом или одлуком надлежног органа донесеним на основу закона проглашени тајним, а чије би одавање проузроковало или би могло да проузрокује штетне последице за безбедност, одбрану или за политичке, војне или економске интересе земље.

заштиту уставног поретка, људских и мањинских права и слобода, националну и јавну безбедност, одбрану, унутрашње послове и спољне послове Србије“. У истом члану се одређује и шта није тајни податак, тј. даје негативна дефиниција или оно што се у теорији назива „незаконитом тајном“<sup>24</sup>. Тако се „тајним податком не сматра податак који је управљен на тешке повреде основних права човека или на угрожавање уставног уређења и безбедности Србије, као ни податак који за означен као тајни ради прикривања кривичног дела, прекорачења овлашћења или злоупотребе службеног положаја или другог незаконитог акта или поступања државних органа“.

Овакво одређење практично представља спој значења податка од интереса за Републику Србију и тајног податка из чл. 2 ст. 1 тач. 1 и 2 ЗТП и одређења шта тајни податак није (чл. 3 ЗТП), уз технику дефинисања државне, службене и војне тајне из КЗ у погледу тога шта се у формалном и материјалном смислу не сматра тајном. Према ЗТП, податак од интереса за Републику Србију је сваки податак или документ којим располаже орган јавне власти, који се односи на територијални интегритет и сувереност, заштиту уставног поретка, људских и мањинских права и слобода, националну и јавну безбедност, одбрану, унутрашње послове и спољне послове, а тајни податак је податак од интереса за Републику Србију који је законом, другим прописом или одлуком надлежног органа донесеном у складу са законом, одређен и означен одређеним степеном тајности. Тајним податком не сматра се податак који је означен као тајна ради прикривања кривичног дела, прекорачења овлашћења или злоупотребе службеног положаја или другог незаконитог акта или поступања органа јавне власти.

Интересантно је да предложене измене не одређују шта је то страни тајни податак. Ову дефиницију, пак, садржи ЗТП по ком је то податак који Републици Србији повери страна држава или међународна организација уз обавезу да га чува као тајни, као и тајни податак који настане у сарадњи Републике Србије са другим државама, међународним организацијама и другим међународним субјектима, у складу са закљученим међународним споразумом који је са страном државом, међународном организацијом или другим међународним субјектом закључила Република Србија (чл. 2 ст. 1 тач. 3 ЗТП). Ово питање је с обзиром на своју инострану природу приоритетно везано за кривично дело шпијунаже, будући да је једна од битних разлика између одавања државне тајне и шпијунаже управо елемент иностраности. Но, без обзира на одређене дилеме које се јављају, и страни тајни податак се чува као тајни и, разуме се – уколико задовољава и остале услове прописане ЗТП, може представљати предмет извршења кривичног дела шпијунаже.<sup>25</sup>

Овде је умесно поменути и одредбе о важењу кривичног законодавства Србије за учиниоце одређених кривичних дела извршених у иностранству и то када говоримо о територијалном принципу важења права. Наиме, реч

24 З. Стојановић, *Коментар Кривичног законика*, Службени гласник, Београд, 2012, 851.

25 М. Милошевић, *op. cit.*, 203, 205–206.

је о допунском принципу просторног важења у литератури познатог и као заштитни, будући да се њиме шири просторни домаћај домаћег права и на дела учињена у иностранству. Њиме се штите тзв. политичка добра за која је, по правилу, домаћа земља заинтересованија од стране, а није оправдано да остану некажњена.<sup>26</sup> То нису сва кривична дела, већ само поједина, а између осталог и кривична дела против уставног уређења и безбедности Србије. Тако, кривично законодавство Републике Србије важи за сваког ко у иностранству учини кривично дело из чл. 305. до 316, чл. 318. до 321, кривично дело из чл. 391. до 393а овог законика ако је извршено према Републици Србији или њеном држављанину, као и кривично дело из члана 241. овог законика ако се фалсификовање односи на домаћи новац (чл. 7 КЗ). Ово правило се према важећем КЗ односи само на државну тајну. Међутим, како према Нацрту КЗ у чл. 7 није било интервенција, тако се може закључити да су све тајне (осим пословне), на неки начин „аванзовале“, будући да су сада апстраховане унутар чл. 316 и у погледу њих делује „проширено“ начело просторног важења.

У сваком случају, и поред учињених прецизирања и одредница датих у Нацрту КЗ, чак и уколико ове одредбе буду усвојене, приликом одређења објекта радње нужно је примењивати и норме ЗТП као матичног у области тајних података. То је чињено и до сада, не само са текстом овог кривичног закона, већ и других прописа донетих (или још боље – разрађених) на темељима ЗТП.<sup>27</sup>

### 3.3. Законски опис кривичног дела

Одавање тајних података има један основни, три тежа и један лакши облик.

Основни облик чини ко неовлашћено непозваном лицу саопшти, преда или учини доступним податке или документа који су му поверени или до

26 И. Вуковић, *Кривично право – Ојшћи гео*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2021, 29–30.

27 Тако се у пракси налази следеће: „имајући у виду да је у конкретном случају окривљени неовлашћено трећем лицу учинио доступним докуменат односно податке који су му поверени од стране старешине и то списак лица под називом „Надзор и контрола лица – ...“, сачињен од стране ПУ Зрењанин, а који садржи податке из информационог система МУП РС, као и да сходно члану 6. тачка 47. *Обавезне информације о правилима и процедурама у коришћењу информационог система МУП РС, сви подаци који су садржани у наведеном информационом систему у надлежности државе и министарства, имају ознаку „поверљиво“* (курзив аут), по налажењу Врховног касационог суда, неосновано се у захтеву за заштиту законитости браниоца окривљеног истиче да у конкретном случају нису остварени сви битни елементи кривичног дела у питању, као и да је у погледу кривичног дела које је предмет оптужбе, на окривљеног примењен закон који се не може применити. Пресуда Врховног касационог суда, Кзз 1120/2019 од 17. децембра 2019. године.

којих је на други начин дошао или прибавља податке или документа, а који представљају тајне податке са ознаком тајности „интерно“ или „поверљиво“. Радња кривичног дела се, према томе састоји, или у неовлашћеном: саопштавању, предаји или чињењу доступних података или докумената који су означени одређеним степеном тајности (први тип радње код ког је довољно предузимање макар једне од алтернативно прописаних радњи) или у њиховом прибављању (други тип радње код ког се не захтева даља предаја). Противправност представља обележје бића кривичног дела и за њено постојање је довољно да је нека од алтернативно прописаних радњи предузета неовлашћено.<sup>28</sup> Ово обележје претпоставља да се тајна некада може обелоданити овлашћено (нпр. ако је реч о вршењу дужности или се ради о нелегалној тајни). Ово кривично дело може учинити било ко, али је важно да се ради о подацима или документима са којима је учинилац имао бар неку везу – било да су му поверени, било да је до њих дошао на други начин. С тим у вези, учинилац може бити у законитом (ако их држи по одређеном основу), али и незаконитом поседу информација („други начин“ је правни стандард под који се могу подвести различите дозвољене или недозвољене радње) које су објект радње. Подаци или документи се чине доступним непозваном лицу, тј. лицу које нема основа да се са њима упозна. Не мора ни да се ради о лицу на које се подаци односе.<sup>29</sup> Интересантно је и да би предлогом оваквог пребацивања кривичног дела из споредног законодавства било унапређено основно кривично законодавство. Наиме, ни код важећих „одавања тајни“ сâмо прибављање не представља радњу извршења уколико се такав податак не саопшти другоме (чл. 316 ст. 2 КЗ) или бар не изврши у намери предаје непозваном лицу (чл. 369 ст. 1 КЗ и чл. 415 ст. 1 КЗ). С обзиром на тежину овог кривичног дела и значај података који се њиме штите, те постојању последице која се огледа у наступању конкретне опасности, инкриминисање радњи прибављања сматрамо оправданим.<sup>30</sup> Степен тајности и садржина података који представљају обележја кривичног дела одређују се у складу са чл. 14 ЗТП. Основни облик овог кривичног дела се односи на „интерне“ и „поверљиве“ податке, при чему се први одређују ради спречавања настанка штете за рад, односно обављање задатака и послова органа јавне власти који их је одредио („интерно“), а други који ради спречавања настанка штете по интересе Републике Србије („поверљиво“). Ближе карактеристике ових података се још детаљније уређују подзаконским прописима што сугерише на делимично бланкетни карактер овог кривичног дела па је приликом навођења релевантних одредаба у изрекама различитих аката (наредбе о спровођењу истраге, оптужног акта или пресуде) неопходно јасно позивање на све прописе којима се „обликује“ објект радње. То додатно

28 Пресуда Врховног суда, Кзз 289/2024 од 27. март 2024. године.

29 *Ibidem*.

30 На то се указује у домаћој и страној литератури. Вид. М. Милошевић, *op. cit.*, 204; E. A. Donna, *Derecho Penal Parte Especial* (Tomo II-C), Rubinzal – Culzoni Editores, Buenos Aires/Santa Fe, 2002, 401; J. Banović, *op. cit.*, 2024, 350.

отежава поштовање начела законитости и у одређеним случајевима може довести до преиспитивања постојања кривичног дела са становишта остварености обележја бића, али и стварне, па, ређе – и правне заблуде. За основни облик овог кривичног дела прописана је казна затвора у распону од три месеца до три године.

Тежи облик постоји ако је основни облик учињен у погледу података означених степеном тајности „строго поверљиво“, а за овај облик је предвиђена казна затвора од шест месеци до пет година. Степен тајности „строго поверљиво“ се одређује ради спречавања настанка тешке штете по интересе Републике Србије. Тако је нпр. окривљена ББ учинила овај облик кривичног дела тако што је „као записничарка откуцала наредбу о проширењу посебне доказне радње тајног надзора комуникације, а затим окривљеној АА саопштила податке у односу на лице из наредбе који су јој поверени ... да би потом окривљена АА приступила у просторије дактило–бироа и од окривљене ББ затражила да јој омогући увид у предметну Наредбу..., што је окривљена ББ и урадила, учинивши јој доступним садржину предметне наредбе, на који начин је из исте окривљена АА прибавила тајне податке означене степеном тајности 'строго поверљиво'”.<sup>31</sup>

Још тежи облик постоји ако је дело учињено у односу на податке означене степеном тајности „државна тајна“ који се одређује ради спречавања настанка неотклоњиве тешке штете по интересе Републике Србије. За овај облик се може изрећи казна затвора од једне до десет година.

Ово кривично дело може бити учињено под још неким квалификаторним околностима и то, алтернативно: из користољубља или ради објављивања или коришћења тајних података у иностранству или је извршено за време ратног или ванредног стања. Учиниолац ће се у том случају казнити за основни облик (ст. 1) затвором од шест месеци до пет година, за тежи (ст. 2) затвором од једне до осам година, а за још тежи (ст. 3) затвором од пет до петнаест година. Последњи облик је по предвиђеној казни уједно и најтежи (чл. 316 ст. 4 у вези са ст. 3 КЗ) и њему ћемо због одређених неусаглашености у погледу казних распона посветити посебну пажњу. Но, не треба занемарити ни преостале две околности. Користољубље представља побуду, односно мотив стицања имовинске користи.<sup>32</sup> Са друге стране, код овог кривичног дела је присутан „моменат“ иностраности уколико се тајни подаци саопште, предају или учине доступним ради објављивања или коришћења у иностранству. Владајуће схватање је да се предлог „ради“ и у (кривично)правном, а не само језичком смислу користи за означавање циља, па сходно томе можемо констатovati да се ови подаци или документи „деле“ у одговарајућој намери.<sup>33</sup>

31 Пресуда Врховног суда, Кзз 289/2024 од 27. март 2024. године.

32 Н. Делић, *Кривично љраво – Посебни гео*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2021, 34–35.

33 Vid. више: N. Delić, „Volja i namera u srpskom krivičnom pravu“, *Kaznena reakcija u Srbiji – VI deo* (ur. Đ. Ignjatović), Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, Beograd, 2016, 107.

Међутим, овде се може поставити питање односа са кривичним делом шпијунаже из чл. 315 ст. 1, али и ст. 4 КЗ, па ћемо ова два спорна питања обрадити на засебном месту у наставку.

Релевантан облик кривице за претходне облике је умишљај, а лакши облик постоји ако је дело из ст. 1. до 3. чл. 316 Нацрта КЗ учињено из нехата. Иако се за нехат кажњава само изузетно и то углавном када је реч о понашањима која угрожавају или повређују нека од најважнијих добара, то је законодавац препознао потребу да санкционише и нехатна одавања тајни. Овај механизам доприноси јачању безбедносне културе на пољу заштите података и превентивно делује на учиниоце да убудуће буду пажљивији. Између постојања дужности старања о тајности (да не кажемо „тајења“) и сазнања од стране непозваног лица неопходно је да постоји узрочно-последична веза. Мада се Врховни суд не бави детаљније утврђивањем кривице „чињеница да је окривљена из претходног примера дуги низ година, са готово свим руководиоцима суда, била задужена као записничар за реферату 'строго поверљиво' и да би учествовала у изradi и спорне наредбе да није била ангажована на другом послу“, не би утицала на непостојање умишљајног кривичног дела из чл. 98 ЗТП, између осталог и због тога што управо то искуство могући показатељ умишљаја, а не нпр. одсуства свести и могућности које би окривљена имала према околностима случаја и личним својствима, или пак њеног олаког држања да до откривања тајне неће доћи. Када су у питању нехатни облици, учинилац ће се казнити за дело из става 1. чл. 316 затвором до две године (основни облик), за дело из става 2. затвором од три месеца до три године (тежи облик), а за дело из става 3. затвором од шест месеци до пет година (још тежи облик).

### 3.4. Шта је „тешко“ у тежим облицима?

#### 3.4.1. Иносјрани елементи: однос радње објављивања или коришћења података у иносјрансјву и шпјијунаже

Тежи облик кривичног дела одавања тајних података скројен је по узору на тренутно важеће квалификоване облике одавања службене тајне из чл. 369 ст. 2 КЗ и војне тајне из чл. 415 ст. 2 КЗ, а пошто се ради о делу које ће бити пребачено из ЗТП, и према чл. 98 ст. 4 ЗТП. С обзиром на то да се ова кривична дела извршавају „у циљу објављивања или употребе у иностранству“, што представља квалификаторну околност, како смо претходно најавили може се поставити питање разликовања у односу на кривично дело шпијунаже из члана 315 став 1. КЗ (где је дело довршено већ самим одавањем, предајом или чињењем доступних тајних војних, економских или службених података, односно докумената, страној држави, страној организацији или лицу које им служи), а нарочито у односу на посебан облик из члана 315 став 4. КЗ (који чини лице које прибави тајне податке или

документа са намером да их саопшти или преда страном држави, страном организацији или лицу које им служи). Скретућемо пажњу да се ни код кривичног дела шпијунаже неће правити посебна разлика у погледу врсте података – радиће се о тајним подацима у већ изнетом смислу.<sup>34</sup> Према томе, врста информације (предмет радње) и циљ у ком се радња њиховог одавања предузима се у овим случајевима се може поклапати.

Оно што би требало да буде неспорно јесте да се шпијунажа односи на све радње које се врше према страном држави. Отуд се чини да шпијунажа подразумева непосреднију повезаност са страном државом и израженији инострани елемент, док се квалификовани облици поменутих кривичних дела врше „унутар земље“ и карактерише их унеколико посреднија веза са страним чиниоцима. То се потенцијално огледа и у коришћењу ширег појма „иностранство“ уместо прецизнијег „страна држава, страна организација или лице које им служи“, као и у специфичном циљу откривања (означеним предлогом „ради“) који не мора бити остварен да би постојало кривично дело. Међутим, овај аргумент не вреди код кривичног дела из чл. 315 ст. 4 КЗ будући да се и овде прибављају подаци у одређеном циљу (означеном кроз субјективно обележје „намере“).

Ово питање може бити сагледано кроз визуру групног заштитног објекта. Наиме, видели смо да ову „спорну“ конструкцију са коришћењем података у иностранству не садржи и актуелно кривично дело одавања државне тајне. Овим делом и кривичним делом шпијунаже се штити исти заштитни објект – уставно уређење и безбедност земље. Са друге стране, оваква синтагма се сусреће код кривичног дела којим се штити службена дужност (чл. 369 ст. 2 КЗ) и Војска Србије (чл. 415 ст. 2 КЗ). Дакле, законодавац не ствара „конкурвенцију“ унутар истог групног објекта заштите (уставно уређење и безбедност), па „иностранци“ елемент „оставља само шпијунажи“, док то ипак чини са друга два кривична дела (и, по тренутној регулативи – и трећег, из чл. 98 ст. 4 ЗТП), из различите „куће“, дозвољавајући „страни“ елемент.

Према томе, ваљало би преиспитивати постојање овог тежег облика с обзиром на чл. 315 ст. 4 КЗ јер се по природи ради о готово истоветним радњама. Но, решења у овој глави КЗ нису лишена ни других недоумица, па су одређене недоследности присутне и у погледу природе радњи. Ово стога што су код квалификованих облика претходно поменутих кривичних дела припремне радње заправо подигнуте на ниво радњи извршења, док се код шпијунаже таква понашања иначе санкционишу на основу члана 320 став 1 КЗ (Припремање дела против уставног уређења и безбедности Србије), при чему код посебног облика шпијунаже из члана 315 став 4 КЗ већ сама припрема представља радњу извршења.<sup>35</sup> Због тога би нормативном

34 На застарелост оваквих казуистичних подела података, особито након доношења Закона о тајности података, указује и Милошевић, *op. cit.*, 205.

35 *Ibid.*, 206–207; Banović, *op. cit.*, 2024, 349, фн. 4.

обликовању ових кривичних дела уопште, требало приступати са појачаном пажњом с обзиром на то да одређене грешке, како ћемо видети у наставку, фигурирају чак од самог доношења КЗ, што ће рећи скоро две деценије.

Имајући у виду тешкоће које генерално прате доказивање субјективних елемената (што је код ових облика фактор претежног значаја у контексту усмерености на (ино)стране државе), те у циљу превазилажења могућих проблема који би могли довести до некажњивости појединих граничних понашања која такође могу озбиљно угрозити безбедност земље, овакво нормативно решење, упркос извесним преклапањима и потреби за детаљнијом анализом – има обухватнију покривеност. Ситуацију не олакшава ни дугогодишње постојање „двојног режима тајности“ усвајањем Закона о тајности података. На крају, правна квалификација таквих понашања на основу „иностраног“ елемента зависиће од околности конкретного случаја, што омогућава нијансиранији одговор на ове теоријске дилеме.

### *3.4.2. Истии казнени расйон: одавање тајних података и тешка дела йрошйив уставиной уређења и безбедности Србије*

Према чл. 316 ст. 4 Нацрта КЗ, тежи облик кривичног дела одавања тајних података предвиђен је и када је дело, поред осталог, извршено „за време ратног стања или ванредног стања“. Квалификаторну околност, како видимо, представља време извршења кривичног дела. У зависности од степена поверљивости: „интерно“ и „поверљиво“; „строго поверљиво“; или „државна тајна“, запређене казне затвора крећу се од шест месеци до пет година; од једне до осам година; или од пет до петнаест година. Истовремено, члан 321 ст. 3 КЗ прописује најстроже казне за кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије, те између осталог предвиђа да ће се за кривично дело из члана 316, ако је извршено „за време ратног стања, ванредног стања или оружаног сукоба“, изрећи казна затвора у трајању од најмање десет година или казна доживотног затвора. При томе, чл. 321 КЗ није био предмет Нацрта КЗ, тј. предложених измена. Дакле, уколико дође до одавања поверљивих података за време ратног или ванредног стања, нејасно је која би казна била примењена. Разлог за то је што законодавац, вероватно услед превида, предвиђа различите распоне казни. Први се односи на случај ако се дело квалификује према члану 316 ст. 4 Нацрта КЗ (три казнена распона с обзиром на степен тајности), а други ако се квалификује према члану 321 ст. 3 КЗ (један, далеко строжи казнени распон, без обзира на врсту тајних података). Дискрепанца између чл. 321 КЗ и досадашњег (још увек на снази) чл. 316 КЗ постоји скоро двадесет година, односно од доношења КЗ 2006. године. Она је настављена, па чак и усложњена са предлогом новог чл. 316 Нацрта КЗ на начин што у оптицају имамо чак четири казнена распона за исто дело, при чему се у

чл. 321 ст. 3 КЗ који није био обухваћен изменама, не прави разлика ни у погледу степена тајности.<sup>36</sup>

Оваква неусклађеност ствара правну несигурност у погледу одговарајуће казне уколико до одавања тајних података дође у поменутим околностима. Свакако, пракса би вероватно сличне ситуације решавала у корист учиниоца на основу чл. 16 ст. 5 ЗКП, који прописује да сумњу у погледу чињеница од којих зависи вођење кривичног поступка, постојање обележја кривичног дела или примена неке друге одредбе кривичног закона, суд у пресуди, или решењу које одговара пресуди, решава у корист окривљеног. Такво одлучивање би било правично.<sup>37</sup> Но, ни тада примена начела *in dubio pro reo* не би била сасвим неспорна, имајући у виду да се чл. 16 ЗКП односи на чињенице, а не право, при чему ваља имати на уму и неке теоријске импликације какве има тзв. *rule of lenity*, које је по правној природи у бити другачије од нашег чл. 16 ЗКП јер се према овом правилу спорна правна (не чињенична) питања на пољу тумачења решавају у корист окривљеног.<sup>38</sup>

Ипак, овакво правно стање изискује одговарајуће законске измене како би се отклонили ови недостаци. Мишљења смо да би најадекватније решење било брисање чл. 316 Нацрта КЗ из опсега примене чл. 321 ст. 3 КЗ, јер сматрамо да је законски максимум у виду доживотног затвора за ово дело ипак престрог, а распони прописани чл. 316 ст. 4 Нацрта КЗ одговарајући. Уз то, вишеструки, различити распони за иста дела никако нису пожељни. Период „пенденције“ до коначног усвајања је погодан за кориговање овог Нацрта у складу са додатним анализама.<sup>39</sup>

36 Чл. 316 ст. 3 (важећег) КЗ (одавање државне тајне) предвиђа следеће: ако је дело из става 1. овог члана извршено за време ратног стања, или ванредног стања или је довело до угрожавања безбедности, економске или војне моћи Србије, учинилац ће се казнити затвором од три до петнаест година. То је, према томе, један распон. Други је предвиђен чл. 321 ст. 3 КЗ који за ово дело, уколико је учињено за време ратног или ванредног стања прописује казну затвора најмање десет година или доживотни затвор.

37 М. Шкулић, *Кривично процесно право*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2014, 73.

38 За преглед теоријских ставова у домаћој и страниј литератури, у: Ј. Бановић, *Двојна природа нехата у кривичном праву*, докторска дисертација одбрањена на Универзитету у Београду – Правном факултету, Београд, 2022, 190–191.

39 Поменућемо да овим изменама није била посвећена већа пажња током јавне расправе одржане у Београду 30. октобра 2024. године. Поред наведених предлога ауторке овог рада, изнет је и један став против предложених решења у погледу кривичних дела одавања тајни. Уистину, на њему се није нарочито инсистирало. Наиме, коментатор/ка је сматрао/ла да промена назива кривичних дела одавања тајни није добра и као аргумент изнео/ла разлог да је мали проценат вршења ових кривичних дела последица „страха“ потенцијалних учинилаца од кривичноправне санкције када знају да је нпр. одавање „државне тајне“ кривично дело и да означавање тајне одређеним именом има боље специјално и генерално превентивне учинке него одавање „тајних података“. Са овим се не бисмо сагласили из

## 4. НЕОВЛАШЋЕНО ОТКРИВАЊЕ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ТАЈНЕ

### 4.1. Законски опис кривичног дела

Ово кривично дело и према Нацрту КЗ има један основни облик који се састоји у неовлашћеном откривању податка о личном или породичном животу који је адвокат, јавни бележник, јавни извршитељ, лекар или друго лице сазнало у вршењу свог позива. Прописана је алтернативно новчана казна или казна затвора до једне године.

Већ на самом почетку можемо приметити да назив чл. 141 из Нацрта КЗ не одговара објекту извршења. Наиме, предмет радње строго језички гледано није професионална тајна, већ подаци о личном или породичном животу. Међутим, не би требало да буде спорно да је законски опис само дефиниција професионалне тајне из наслова, а уз то је оваква формулација садржински прецизнија од тренутно важеће. Према томе, иако је позитивноправни опис „усклађенији“ само на релацији наслов–опис, суштински је нејаснији од предложеног, будући да објект радње представља „тајна“, а не „подаци“. Како смо видели, тренд предложених измена иде за тиме да се штите „подаци“, а не нарочите „тајне“, при чему се код овог кривичног дела до сада радило о неименованој тајни која формално нема сасвим јасно значење. Ипак, то није изазивало веће тешкоће с обзиром на то да је прихваћен став да се ради о повереним чињеницама и које су сазнате у вршењу позива, а у погледу којих постоји дужност чувања на основу неког прописа или кодекса.<sup>40</sup> Предложеним изменама се то прецизира тако што се објектом извршења сматрају не било који, већ „подаци о личном или породичном животу“. Овде треба указати на одређене недоумице. Мада законодавац прави разлику у формулацији између ових и података о личности, злоупотреба потоњих би се кривичним правом штитила првенствено на основу чл. 146 КЗ (неовлашћено прикупљање личних података) којим се кажњава свако ко *податке о личности* који се прикупљају, обрађују и користе на основу закона неовлашћено прибави, *саопшти* или употреби у сврху за коју нису намењени (курзив аут). Код кривичног дела из чл. 141 КЗ, као

---

више разлога. Пре свега, ове измене су неопходне са системског аспекта. Надаље, на њима је потребно још и додатно радити и исправити недоследности на које је и до сада указивано у релевантној литератури. На концу, природа ових кривичних дела је таква да је реално очекивати да значајан број кривичних дела није ни откривен, јер су подложна тамној бројци криминалитета, а нарочито када се ради о нехатним облицима. Осим тога, оснаживање свести у заштити података (ма које врсте) је нужност савременог доба. Уосталом, не каже се без разлога да „ко влада информацијом, влада ситуацијом“.

40 Д. Јаковљевић, „Кривично дело неовлашћеног откривања тајне“, *Анали Правној факултету у Београду*, 2–3/1967, 309; З. Стојановић, *оп. cit.*, 467; I. Bodrožić, M. Milošević, *оп. cit.*, 98–99.

и потенцијалног чл. 141 Нацрта КЗ, се ипак ради о подацима који су саопштени „у поверењу“, премда у складу са законским овлашћењима и треба водити рачуна о околностима конкретног случаја, а нарочито својству извршиоца и принципу претежности (лична сфера кроз специфичну професионалну дужност). Ипак, однос ова два кривична дела није у целости неспоран, јер се ради о сличним инкриминацијама.

Ситуацију додатно усложњава „избор казнене заштите“ с обзиром на то да се Законом о заштити података о личности – ЗПЛ,<sup>41</sup> на основу чл. 95 ст. 2 прекршајно кажњава физичко лице које не чува као професионалну тајну податке о личности које је сазнало током обављања послова (у вези са чл. 57 ст. 7 – лице за заштиту података о личности дужно је да чува тајност, односно поверљивост података до којих је дошло у извршавању обавеза из овог закона, у складу са законом; и чл. 76 – Повереник, заменик Повереника и запослени у служби Повереника дужни су да као професионалну тајну чувају све податке до којих су дошли у обављању своје функције, односно послова, укључујући и податке у вези са повредом овог закона са којима их је упознало лице које није запослено код Повереника). У обзир долази изрицање новчане казне од 5.000 до 150.000 динара.<sup>42</sup>

Подаци који се штите овим кривичним делом су такве природе да је оправдано пружити заштиту само оним подацима који су толико везани за личност да завређују најоштрији вид реакције на њихово откривање каква је кривичноправна. Отуда се законодавац определио за оне који се односе на лични или породични живот као вредности које се најнепосредније односе на личност. У том смислу говоримо и о личној тајни, само је именујемо у контра смеру – кроз призму пасивног субјекта, а не учиниоца. И групни заштитни објект – слободе и права човека и грађанина сугерише на овакво тумачење. Међутим, да би се радило о професионалној тајни у изнетом смислу, није довољно да се ради само о „интимним подацима“, већ је неопходно да су они сазнати у обављању професионалне делатности. Тако се у старијој литератури сусреће израз „позивна тајна“.<sup>43</sup>

Како се ради о својеручном деликту, извршилац кривичног дела може бити само лице са одређеним својством. Законодавац је предлогом новог решења проширио круг потенцијалних извршилаца, па су, поред до сада уобичајених професија – адвоката и лекара, у законски опис додати и јавни бележник и јавни извршитељ. Сасвим исправно, то може бити и свако друго лице које је сазнало тајну приликом вршења свог професионалног позива (нпр. свештеник, бабица и сл). Уобичајено ће се радити о неким „звањима“ која су у вези са овима која су експлицитно набројана. Примера ради, можемо замислити ситуацију у којој јавнобележнички приправник приликом

41 Службени гласник РС, бр. 87/2018.

42 М. Milošević, „Krivičnopravna zaštita podataka o ličnosti“, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 2/2021, 126.

43 Д. Јаковљевић, *оп. cit.*, 305.

узимања наследне изјаве од странке сазнаје неке информације о порочном животу и зарази ХИВ вирусом санаследника што га потенцијално чини недостојним за наслеђивање пошто је услед таквог стања пропустио да оставиоцу укаже нужну помоћ када му је била потребна, па то обелодањује својим другарима јер се ради о познатом спортисти; или, пак, „пикантеријама“ које је дознао адвокатски приправник у вези са бракоразводном парницом чувеног естрадног пара. У сваком случају, неопходно је да постоји узрочна веза између поверавања чињенице и вршења позива.

Радња извршења је последично одређена и састоји се у неовлашћеном откривању податка. Откривање претпоставља сваки вид саопштавања, предаје или чињења доступним оваквих података. Употреба глагола „открити“, а не „одати“, интуитивно сугерише на унеколико „присније“ поверавање тајне, с обзиром на то да је овде реч о приватној, а не некој другој тајни, односно подацима који би се штитили инкриминацијом обрађеном у претходном поднаслову. Противправност је и код овог кривичног дела обележје бића, па се одређени подаци о личном или породичном животу могу открити и овлашћено. Такав би био случај са ослобођењем од дужности сведочења лица које би својим исказом повредило дужност чувања професионалне тајне (верски исповедник, адвокат, лекар, бабица и др.) од њеног чувања, на основу посебног прописа или изјаве лица у чију је корист установљено чување тајне, а како то прописује чл. 93 ЗКП. Додатно, и сам Нацрт КЗ у чл. 141 ст. 2 предвиђа посебан основ искључења противправности када прописује да се неће казнити за ово кривично дело ако се подаци открију у општем интересу или интересу другог лица, који је претежнији од интереса чувања тих података. Истоветно је и позитивноправно решење.

Иако предложеном нормом то није изричито прописано, податак се открива трећем лицу које није позвано да га сазна. У правној књижевности се наилази на став по коме је то само оно треће које иначе нема обавезу да чува тајну.<sup>44</sup> Другим речима, ако би се овај податак открио лицу које је такође „обвезник“ чувања професионалне тајне, уз испуњење других услова, онда дело не би постојало све док тај податак не сазна оно лице које такву дужност нема. Овакво разумевање даје примат чувању података унутар „заштићеног круга“ и мање штити непосредан однос лица које је тајну поверило и професионалца, јер је интенција законодавца чување података у пословној сфери. Надаље, опречна мишљења карактеришу и питање покушаја овог кривичног дела. Према једном становишту присутном у домаћој литератури, ако се податак открије лицу које је тајну већ знало, радиће се о некажњивом покушају. Насупрот томе, у страној литератури сусрећемо став према ком није од значаја да ли се податак открива лицу које га већ зна – незнање податка није услов за постојање дела.<sup>45</sup> Мишљења смо да

44 C. Creus, *Derecho penal – Parte especial (Tomo 1)*, Editorial Astrea De Alfredo y Ricardo Depalma Srl, Ciudad de Buenos Aires, 1998, 367.

45 Д. Јаковљевић, *op. cit.*, 312 и C. Creus, *op. cit.*, 366.

кривичноправна заштита остварује сврху онда када професионално заштићен податак буде „новитет“ за непозвано лице. У супротном, при постојању могућности дисциплинске или прекршајне одговорности у вршењу професионалне делатности, кривичноправна одговорност за пуко кршење обавезе чувања тајне, без, примера ради захтева усмереног на наступање одређене имовинске или неимовинске штете би, чини нам се, било строго.

Релевантан облик кривице је умишљај, а у обзир долазе како директни тако и евентуални. Пристајање на откривање на овај начин заштићених података би постојало када би нпр. лекар резултате тестирања на ретко обољење своје пацијенткиње ставио у незатворену коверту и замолио комшију да јој однесе, а знатижељни комшија се упознао са садржином налаза. За разлику од осталих „одавања тајни“, код овог кривичног дела се не кажњава нехатно откривање професионалне тајне. Потенцијално су два разлога за то. Један, јер је према прописаној казни и иначе реч о лакшем делу, па кажњавање за нехат и није криминалнополитички оправдано, те није сврсисходно ширење зоне кажњивости и на дела приписива несмотрености. Свакако, приликом изрицања казне, поред алтернативно прописане новчане казне, у обзир долази и примена алтернативних санкција<sup>46</sup> какве су: судска опомена, условна осуда, рад у јавном интересу; али и примена различитих института попут дела малог значаја или опортунитета кривичног гоњења. Ово кривично дело и иначе није заступљено у пракси органа кривичног правосуђа. Други разлог вреднује чињеницу да се ради о професионалцима који радећи свој посао, по правилу, уливају потребну сигурност. Они и према еснафским правилима знају да морају бити пажљиви и у том смислу нису лица која „олако могу баратати подацима“ (свесни нехат) или уопште не бити свесни, при чему, неспорно, имају дужност да буду свесни (несвесни нехат). Заблуда у погледу тајне природе чињенице или околности саопштене трећим лицима, као и вези са разлогом који оправдава откривање тајне може водити искључењу кривице по основу стварне заблуде.

## 4.2. Један осврт на границе чувања адвокатске (професионалне) тајне

Ако бисмо морали да сведемо разлоге за проматрање утицаја чувања професионалне тајне у адвокатској професији на једно питање, најприкладнијим би нам се чинило следеће: где се завршавају границе поверења

46 Више о примени алтернативних санкција у Србији, видети код: I. Stevanović, N. Vujičić, „Rad u javnom interesu i uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom u Republici Srbiji i povrat (analiza uspešnosti primene iz ugla istraživača)“, *Crimen*, 3/2018, 267–284 и А. Илић, Б. Бановић, „Проблеми у извршењу алтернатива казне затвора и адекватност реакције на криминалитет“, *Зборник радова „Казнена политика и адекватност реакције на криминалитет“ – Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу и "INTERMEX"*, 2024, 535–552.

адвокат–клијент, а почиње обавеза заштите друштва од најтежих повреда? Повод за ово размишљање нашли смо у прописима о спречавању прања новца и финансирања тероризма. Кренимо редом.

Првобитно је Директивом 2005/60/ЕЗ Европског парламента и Већа од 26. октобра 2005. о спречавању коришћења финансијског система у сврху прања новца и финансирања тероризма<sup>47</sup>, било предвиђено следеће: у случају када чланови слободних и независних професија, који пружају правне савете, попут адвоката, утврђују правни положај странке или заступају странку у правном поступку, према овој Директиви није примерено обавезати те правне стручњаке у вези са таквим активностима на пријављивање сумњи на прање новца или финансирање тероризма. Неопходно је да постоје изузеци од било какве обавезе пријављивања информација добијених пре, током или након судског поступка, односно током утврђивања правног положаја странке. Стога правни савети и даље остају предмет обавезе чувања професионалне тајне, осим у случају кад правни саветник учествује у прању новца или финансирању тероризма, када се правни савет даје у сврху прања новца или финансирања тероризма или када адвокат зна да странка тражи правни савет ради прања новца или финансирања тероризма (став 20 Преамбуле). Ова Директива је била на снази до 2017. године, да би била замењена Директивом (ЕУ) 2015/849 Европског парламента и Већа од 20. маја 2015. године спречавању коришћења финансијског система у сврху прања новца или финансирања тероризма, о измени Уредбе (ЕУ) бр. 648/2012 Европског парламента и Већа и о стављању изван снаге Директиве 2005/60/ЕЗ Европског парламента и Већа и Директиве Комисије 2006/70/ЕЗ<sup>48</sup>. Претходно цитирана одредба је задржана (нови став 9 Преамбуле), али је учињена и једна допуна у ставу 39, где се између осталог наводи да би државе чланице требало да осигурају средства и начин за остваривање заштите професионалне тајне, поверљивости и приватности. Сврха цитираних одредаба је у томе да се професионална тајна неспорно штити, али да адвокат (или било који други професионални саветник) не може да се позове на привилегију адвокат–клијент ако учествује у прању новца или финансирању тероризма или ако је правни савет дат у сврхе прања новца или финансирања тероризма или адвокат зна да клијент тражи

47 Directive 2005/60/EC of The European Parliament and of The Council of 26 October 2005 on the Prevention of the use of the Financial System for the Purpose of Money Laundering and Terrorist Financing, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0060>, 14. април 2025. године

48 Directive (EU) 2015/849 of The European Parliament and of The Council of 20 May 2015 on the Prevention of the use of the Financial System for the Purposes of Money Laundering or Terrorist Financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849>, 14. април 2025. године.

правни савет за прање новца“. У литератури се, пак, указује да су ситуације у којима адвокат зна да клијент тражи савет у циљу прања новца или финансирања тероризма, тешко примењиве у пракси, јер би то значило да адвокат практично спроведе „мини-кривични поступак“ и провери намере свог клијента.<sup>49</sup> Но, изузеци се уско тумаче па тако треба поступити и у овом случају и примењивати га само када је правни савет средство које се користи за извршење кривичног дела, тј. када адвокат користи своје правничко знање да изврши кривично дело или на други начин учествује у њему (нпр. као подстрекач). Овај изузетак, свакако, важи и ако се ради о директном наношењу штете другоме.

Право на правично суђење из чл. 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода на неки начин спречава адвокате да дају информације органима који се баве откривањем прања новца, ако до таквих информација дођу док помажу клијенту у правном поступку. Из тога следи да чак и ако национално законодавство не спречава адвокате да пријаве поверљиве податке, адвокати не могу открити такве информације без кршења права на правично суђење из чл. 6 ЕКЉП.<sup>50</sup> А шта предвиђа српско право?

Према чл. 91 ЗСПНФТ, када обвезник доставља податке, информације и документацију одговарајућем органу (Управи за спречавање прања новца, кореспондентској банци, трећем лицу, пословним јединицама и подређеним друштвима правног лица у већинском власништву тог обвезника) или када податке, информације или документацију размењује у оквиру групе у складу са одредбама овог закона из чл. 48, не сматра се да је повредио обавезу чувања пословне, банкарске или професионалне тајне. Закон апострофира дужност обвезника да примењује одредбе овог закона без обзира на обавезу чувања професионалне тајне. Надаље, чл. 92 ЗСПНФТ предвиђа искључење од одговорности. Ову одредбу нарочито истичемо јер се ради о једном специфичном основу искључења (и кривичне) противправности. Наиме, обвезник односно његови запослени не одговарају дисциплински или кривично за кршење обавезе чувања пословне, банкарске и професионалне тајне ако: податке, информације и документацију доставе Управи у складу са овим законом; или обрађују податке, информације и документацију у циљу провере странака и трансакција за које постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма. Ове одредбе су у складу са чл. 37 Директиве 2015/849 која говори о неизлагању „икаквој одговорности“. Према томе, поступање ималаца професионалне тајне по одредбама ЗСПНФТ, као и онда када постоји сумња у вршење кривичних дела прања новца и финансирања тероризма, и по српском закону има примат у односу на обавезу чувања тајне. Друго је питање нетипичности искључења кривичне одговорности ван одредаба кривичног законодавства. Но, иако овакво

49 D. Van Gerven, *op. cit.*, 14.

50 *Ibid.*, 20.

решење „одудара“ од духа нашег правног система, за то постоји основ у наведеној Директиви, потом, конкретно кривично дело из чл. 141 КЗ, као и Нацрта КЗ је бланкетног карактера (предузима се неовлашћено), па се његова садржина нужно ослања на низ других прописа.

У сваком случају, чињеница да се од професионалаца очекује више (чувања тајни) не значи да се такви подаци под одређеним, законом уређеним и оправданим условима не могу открити, па и на уштрб заштите приватности.

## 5. ШПИЈУНАЖА

Кривично дело шпијунаже према Нацрту КЗ неће претрпети веће измене. Предложена су само одређена прецизирања објекта извршења, а структура и суштина овог дела остају непромењени. Отуд овој анализи неће бити посвећена већа пажња. На одређене спорне ствари указано је у делу 3.4.1. овог рада.

Интервенције су извршене у чл. 315 ст. 1 КЗ где је предложене брисање врсте података. Тако ће предмет кривичног дела и овде бити тајни подаци, а не „тајни војни, економски или службени подаци“. Поред тога, у случају усвајања ових измена, доћи ће и до брисања дефиниције тајних података у смислу кривичног дела шпијунаже из чл. 315 ст. 6 КЗ. Ова усклађивања су била неопходна и оправдана имајући у виду намеру предлагача нацрта закона за једнообразним уређењем кривичноправног оквира тајности података. Тако ће тајни подаци као објект радње неколицине кривичних дела имати исто значење. Осим тога, још једном вреди истаћи да се тиме сувише не дира у бит и природу тајних података, већ се њихово означавање и употреба хармонизује са оним што Закон о тајности података као кровни подразумева под тајним подацима. У једном лаичком поимању то ће бити досадашњи економски, службени, војни..., подаци.

Шпијунажа се и према Нацрту КЗ врши на исти начин. Тако, први основни облик постоји када се тајни подаци саопште, предају или учине доступним страној држави, страној организацији или лицу које им служи, за шта се учинилац, који може бити било које лице кажњава затвором од три до петнаест година. Други основни, или, по запрећеној казни и тежи облик<sup>51</sup> чини онај ко за страну државу или организацију ствара обавештајну службу у Србији или њом руководи. За овај облик прописана је казна затвора од пет до петнаест година. Уколико су услед неког од ових дела наступиле тешке последице за безбедност, економску или војну моћ земље, постојаће тежи облик за који ће се учинилац казнити затвором најмање десет година. Посебне облике представљају ступање у страну обавештајну службу, прикупљање података за њу или на други начин помагање њеном раду, за које дело се може изрећи казна затвора од једне до десет година,

51 М. Милошевић, *op. cit.*, 206.

као и прибављање тајних података или докумената у намери саопштавања или предаје страном држави, страном организацији или лицу које им служи, што се кажњава затвором од једне до осам година. Најтежи облици прописани су чл. 321 КЗ и он, као што смо претходно поменули, није био предмет измена иако је у погледу одређених кривичних дела требало учинити одређене интервенције.

## 6. ЗАКЉУЧАК

Предложене измене КЗ још увек нису прешле у следећу фазу, па спортским жаргоном речено – „и даље смо у првом полувремену“. То је и очекивано будући да је немали број одредаба предмет последњег Нацрта КЗ (и ЗКП) из септембра 2024. године, а велики удео је изазвао озбиљне полемике у стручној и научној јавности, па је и њихов предлагач одлучио да се јавна расправа настави током 2025. године. Међутим, када су у питању тајни подаци, општа оцена је да су предложена решења прихватљива. Период до њиховог дефинитивног усвајања ваља искористити за „поправку“ одређених недоследности. Ту пре свега мислимо на дугогодишњу неодрживост вишеструких казних распона за исте теже облике и потребу брисања будућег чл. 316 Нацрта КЗ (али и досадашњег чл. 316 КЗ) из опсега примене чл. 321 ст. 3 КЗ, јер сматрамо и да законски максимум у виду доживотног затвора за ово дело ипак није адекватан, а да су распони прописани чл. 316 ст. 4 Нацрта КЗ одговарајући. Надаље, препоручују се додатне анализе и преиспитивања унутрашње усаглашености кривичних дела из главе којом се штити уставно уређење и безбедност Србије са најтежим облицима из чл. 321 КЗ и сродним делима из ове материје, а превасходно кривичним делом шпијунаже.

У домену заштите професионалне тајне из чл. 141 Нацрта КЗ, легислативно-технички се ради о задовољавајућем решењу, премда одговоре на неке дилеме најбоље може дати будућа пракса.

Коначно, култура заштите тајности је шира категорија од правне, а особито кривичноправне. У мањој или већој мери, сви смо одговорни за чување некаквих тајни – и када их поверимо, и када су нам поверене. Но, ипак, будности ради, све време ваља имати на уму да: „... нема ништа сакривено што се неће открити, ни тајно што се неће дознати“ (Марко 4:22, Матеј 10:26, Лука 8:17; 12:2).

## ЛИТЕРАТУРА

Андоновић С., Јовановић З., „Врсте информација и података у јавном праву Републике Србије“, *Зашићени подаци о личности у Србији – зборник радова* (ур. С. Андоновић, Д. Прља, А. Дилигенски), Институт за упоредно право, Београд, 2020.

- Бановић Ј., *Двојна природа нехаја у кривичном праву*, докторска дисертација одбрањена на Универзитету у Београду – Правном факултету, Београд, 2022.
- Бановић Ј., „Казненоправна димензија пословне тајне у светлу новог Закона о заштити пословне тајне“, *Савремени проблеми правног система Србије – Прилози пројекту 2022*. (ур. М. Живковић, М. Лукић Радовић), Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2023.
- Banović J., „Classified Data and Criminal Law – A Need for Certain Changes?“, *Conference proceedings – Investigating and Proving Contemporary Forms of Crime: Scientific Approaches, "Archibald Reiss Days"*, University of Criminal Investigation and Police Studies Belgrade – November 2024, 14/2024.
- Bodrožić I., Milošević M., „Secret as an object of Criminal law protection in the Republic of Serbia“, *Thematic Conference Proceedings of International Significance / Ethology, Phenomenology and Trends of Contemporary Crime – Archibald Reiss Days*, 12/2022.
- Van Gerven D., „Professional secrecy in Europe“, *Professional Secrecy of Lawyers in Europe* (Compiled by The Bar of Brussels), Cambridge University Press, New York, 2013.
- Вуковић И., *Кривично право – Општи део*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2021.
- Gál I. I. L., „The Protection of the State Secret in the Legal History of Europe“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 2/2022.
- Дажовић Г., *Основи правног расуђивања*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2023.
- Делић Н., *Кривично право – Посебни део*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2021.
- Delić N., „Volja i namera u srpskom krivičnom pravu“, *Kaznena reakcija u Srbiji – VI deo* (ur. Ђ. Ignjatović), Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, Beograd, 2016.
- Donna, E. A., *Derecho Penal Parte Especial* (Tomo II–C), Rubinzal – Culzoni Editores, Buenos Aires/Santa Fe, 2002.
- Илић А., Бановић Б., „Проблеми у извршењу алтернатива казне затвора и адекватност реакције на криминалитет“, *Зборник радова „Казнена политика и адекватност реакције на криминалитет“ – Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу и „INTERMEX“*, 2024.
- Јаковљевић Д., „Кривично дело неовлашћеног откривања тајне“, *Анали Правног факултета у Београду*, 2–3/1967.
- Ковачевић Н., „Државна тајна – еволуција правног уређења заштите тајности података“, *Војно дело*, 4/2024.
- Ковачевић Н., Милошевић М., „Заштита тајних података у дигиталној форми – безбедносни и кривичноправни аспекти“, *Безбедност*, 1/2022.
- Матић Г., „Практични аспекти примене Закона о тајности података из 2009. године“, *Примена Закона о тајности података 10 најзначајнијих преурека* (ур. С. Гајин и Г. Матић), Организација за европску безбедност и сарадњу – Мисија ОЕБС-а у Србији, 2014, Београд.

- Милошевић М., *Кривично право – посебни део: изабране инкриминације за студије наука безбедности*, Универзитет у Београду – Факултет безбедности, Београд, 2022.
- Milošević M., „Krivičnopravna zaštita podataka o ličnosti“, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 2/2021.
- Stevanović I., Vujičić N., „Rad u javnom interesu i uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom u Republici Srbiji i povrat (analiza uspešnosti primene iz ugla istraživača)“, *Crimen*, 3/2018.
- Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Службени гласник, Београд, 2012.
- Creus C., *Derecho penal – Parte especial (Tomo 1)*, Editorial Astrea De Alfredo y Ricardo Depalma Srl, Ciudad de Buenos Aires, 1998.
- Шкулић М., *Кривично процесно право*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2014.

## ПРАВНИ ПРОПИСИ, ОДЛУКЕ И ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

- Directive (EU) 2015/849 of The European Parliament and of The Council of 20 May 2015 on the Prevention of the use of the Financial System for the Purposes of Money Laundering or Terrorist Financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849>, 14. април 2025. године.
- Directive 2005/60/EC of The European Parliament and of The Council of 26 October 2005 on the Prevention of the use of the Financial System for the Purpose of Money Laundering and Terrorist Financing, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0060>, 14. април 2025. године.
- Закон о заштити података о личности – ЗПЛ, *Службени гласник РС*, бр. 87/2018.
- Закон о заштити пословне тајне, *Службени гласник РС*, бр. 53/2021.
- Закон о заштити пословне тајне, *Службени гласник РС*, бр. 72/11.
- Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја – ЗСПИЈЗ, *Службени гласник РС*, бр. 120/04, 54/07, 104/09, 36/10, 105/21.
- Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма – ЗСПНФТ, *Службени гласник РС*, бр. 113/2017, 91/2019, 153/2020, 92/2023, 94/2024 и 19/2025.
- Закон о уређењу судова – ЗУС, *Службени гласник РС*, бр. 10/2023.
- Закон о условима за обављање психолошке делатности – ЗУОПД, *Службени гласник РС*, бр. 25/96, 101/05 – др. закон.
- Законик о кривичном поступку – ЗКП, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС.

Кривични законик – КЗ, Службени иласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024.

Наставак јавне расправе о изменама и допунама КЗ-а и ЗКП-а, <https://www.mpravde.gov.rs/sr/vest/44912/nastavak-javne-rasprave-o-izmenama-i-dopunama-kz-a-i-zkp-a.php>, 10. април 2025. године.

Нацрт закона о изменама и допунама Кривичног законика, <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>, 10. април 2025. године (Нацрт КЗ).

Одлука Уставног суда, ИУз-17/2011 од 23. маја 2013.

Пресуда Врховног касационог суда, Кзз 1120/2019 од 17. децембра 2019. године.

Пресуда Врховног суда, Кзз 289/2024 од 27. март 2024. године.

Устав Републике Србије – Устав, Службени иласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021.

Council Decision of 23 September 2013 on the Security rules for protecting EU Classified Information (2013/488/EU), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02013D0488-20210701>, 10. април 2025. године.

**Jovana Banović, PhD\***

## ON “SECRETS” IN THE CRIMINAL CODE – ANALYSIS OF THE NEWLY PROPOSED AMENDMENTS

### *Summary*

*In September 2024, the Draft Law on Amendments to the Criminal Code was published. Some of its provisions triggered significant debate among both legal professionals and the general public, which has so far led to the adoption of only a limited number of proposed solutions, with further public consultations announced. Among the unresolved issues are criminal offenses related to the protection of classified data and other secrets. This paper focuses on the analysis of the criminal offense of disclosure of classified data (the “new” Article 316 of the Criminal Code), which is proposed to be transferred from the penal provisions of the Law on Data Secrecy to the Criminal Code. Consequently, this transfer is followed by the deletion of the existing criminal offenses concerning the disclosure of state, official, and military secrets. The primary analysis will be devoted to assessing the adequacy of this approach, considering that it is justified from the perspective of the coherence of the legal system and the need for*

\* Assistant professor, University of Belgrade – Faculty of Security Studies, [jovana.banovic@fb.bg.ac.rs](mailto:jovana.banovic@fb.bg.ac.rs).

*alignment with international regulations in this field. In addition, the paper will examine Article 141 of the Criminal Code, which formally introduces the concept of professional secrecy and further refines its legal definition. To a lesser extent, the criminal offense of espionage (Article 315 of the Criminal Code) will also be addressed. The paper will highlight the advantages as well as the shortcomings of these amendments, given that certain legal-technical adjustments were “overlooked” by the drafters, particularly regarding aggravated forms of the offense, in light of the interplay between the “new” Article 316 and the still unchanged Article 321 of the Criminal Code (serious offenses against the constitutional order and security of Serbia).*

**Keywords:** classified data, secrecy, disclosure, professional secrecy, espionage.